

Koordinator: Emily Halvorsen
+47 468 50 786
rogaland@fnf-nett.no
www.fnf-nett.no/rogaland
Gamle Jåttåvågen 67, 4020 Stavanger
Org.nr. 998 129 028

Norges vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Stavanger, 12. juni, 2017

Høringsuttalelse til konsesjonssøknader fra Clemens Kraft AS om bygging av småkraftverk i Hjelmeland og Forsand kommuner i Rogaland

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) i Rogaland viser til søknad om bygging av tre småkraftverk i deler av Årdalsvassdraget. FNF er et samarbeidsnettverk bestående av regionale ledd og større organisasjoner med medlemskap på tvers av flere kommuner i Rogaland. Sammen representerer de betydelige allmenne interesser hva gjelder naturmangfold, landskap og friluftsliv.

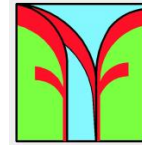
Norges Jeger og Fiskerforbund Rogaland (NJFF), Stavanger Turistforening, Naturvernforbundet i Rogaland, Norsk Ornitologisk Forening (NOF) avd. Rogaland, Norges Speiderforbund Vesterlen krets og Rogaland KFUK-KFUM speidere står bak denne fellesuttalelsen. Et par av organisasjonene sender også egne høringsuttalelser. Her adresserer vi alle tre konsesjonssøknadene og legger vekt på tema som er viktig på tvers av flere FNF organisasjoner og som har stor betydning lokalt og regionalt.

Alle tre kraftverk blir, slik vi ser det, betydelige inngrep i et område av stor verdi for friluftsliv og naturmangfold. Dette i et av Hjelmelands vakreste naturområder. Konsekvensene er i beste fall usikre, landskapet vil endres for alltid og naturopplevelsene for de mange som bruker området vil også bli radikalt endret til det negative.

Vi er sterkt uenig i den klassifisering som utredningene gir for naturverdier og friluftsliv. Vi reagerer på at utrederer nedgraderer naturverdien av området uten å hensynta eksisterende data og har heller ikke skaffet til veie tilstrekkelig informasjon om bruken av områdene. Vurdering av søknadene må baseres på reelle fakta og ikke begrense seg til Clemens Krafts antakelser, noe som gjennomsyrer alle tre søknadene. Disse antakelsene formidles uten kvalifisering og støttende data og er spesielt graverende i vurdering av samlet

---

FNF er et samarbeidsforum for natur- og friluftslivsorganisasjoner på fylkesnivå. I Rogaland representerer organisasjonene ca. 55 000 medlemskap og mer enn 550 årsverk frivillig arbeid. Disse er med: Stavanger Turistforening, Haugesund Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund-Rogaland, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Haugaland KFUK-KFUM speidere, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Naturvernforbundet i Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Sykklistenes Landsforening Sør-Rogaland, Rogaland Orienteringskrets, Stavanger Kajakklubb, Haugesund Kajakklubb, Sørmarkas Venner, Gandsfjord Seilforening, Stavanger Kiteklubb, Sola Brettseilerforening og friluftsrådene i Rogaland. FNF Rogaland har i tillegg to lokale fora, FNF Stavanger og FNF Haugalandet.

belastning. Slik usikkerhet burde da slå negativt ut for kraftselskapet. Antagelser viser manglende kunnskapsgrunnlag og da er det naturmangfoldlovens føre-var prinsipp som skal gjelde. Det sagt, så er vi enig med fylkesrådmannen at kunnskapsgrunnlaget er godt nok dersom en i tillegg bruker data og utredninger som Clemens Kraft ikke har tatt med i sin vurdering. Gjøres det, er konklusjonen klar: Søknadene må avvises.

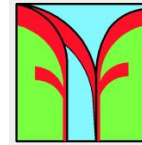
Landskap og friluftsliv

Mange FNF organisasjoner er svært aktive i området og stiller seg uforstående til verdifastsettelsen om friluftsliv. Dette gjelder alle utredningene og er spesielt tydelig for Storåna/Hiavatnet. Mange barn og unge i Rogaland gikk sin aller første tur inn til en hytte for å overnatte her. Spesielt fossene gjør inntrykk og er en av grunnene til at mange vender tilbake. Hele området både langs elvene og til toppene rundt er flittig brukt blant turgåere, tilreisende, fiskere, speidere, fuglekikkere, for å nevne noen. Det er en kort reise fra befolkningstette områder i Rogaland og viktig som nær- og utfartsområde for friluftsliv. Det rennende og brusende vannet er svært viktige landskapselement og bidrar til fantastisk naturopplevelse i et lett tilgjengelig område for store deler av Rogalands befolkning.

Viglesdalsturen er en av de mest barne- og familievennlige turene i Ryfylke. Den er også svært populær blant f.eks. skoleklasser på Nord-Jæren som skal på overnattingstur. Dette området, med sin unike plassering, gir også mulighet for lang sesong for speiderturer. Terrenget er lettgått og gir dermed de med lite erfaring et trygt og flott møte med unik norsk natur. For mange er denne turen med sin spennende natur, kulturhistorie og geologi, introduksjonen til et liv med friluftsliv. I voksen alder går veien videre over fjellene i flere retninger, gjerne med en pause eller overnatting i Viglesdalen først. En av de mest dramatiske turene går via Viglesdalen til Trodla-Tysdal. Langt fra en tur for alle, men, allikevel viktig å ha med i et helhetlig tilbud også til de som søker mer dramatik og fysisk utfordring.

Viglesdalen er faktisk en av de mest besøkte hyttestedestinasjonene til Stavanger Turistforening. I tillegg til barnefamilier er hyttene godt besøkt av utlendinger og gir en god introduksjon til hytteliv, turgåing og til fjellene i Rogaland. Hyttene ligger lavt og vakkert til i dalen og nært Viglesdalsvatnet med mulighet for bading og fiske. En oppdemming av Hiavatnet like nedenfor kan medføre store oversvømmelser av flatene innover Viglesdalen og vil kunne drukne både vei og bro og andre kulturminner, i tillegg til å true turisthyttene.

Den foreslåtte minstevannføringen vil ikke kunne sikre verdien av fisket i området. Ei heller kan den kompensere for tap av andre friluftsutstillinger og opplevelsesverdier av flotte fossefall og kulturlandskapet. Vi klarer heller ikke se at det på noen som helst måte er mulig å gjennomføre avbøtende tiltak for å motvirke at fiske og andre friluftsting blir ødelagt uten at kravet til minstevannføring blir så høyt at hele lønnsomheten til prosjektene faller vekk.

Naturen og mangfold

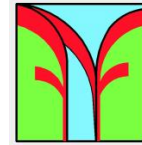
FNF organisasjoner påpeker i egne uttalelser mangler ved utredningene mht. truede arter. Årdalssvassdraget er botanisk interessant bla. pga. vassdragets størrelse, beliggenhet, berggrunn og klima. Floraen på elveøyre, dødvannsområder, sprutsoner og kantvegetasjon vil uvegerlig bli negativt påvirket ved endret vannføring. I sin høringsuttalelse lister Naturvernforbundet opp et stort antall rødlistede karplanter, moser, lav og sopp som kan bli direkte berørt av inngrepene både i Sandvassåna, Storåna og Lyngsåna. For utfyllende lokal kunnskap om plantelivet vises det til deres uttalelse inkl. vedlegg som beskriver resultat fra nyere kartlegging.

NOF avd. Rogaland påpeker at når det gjelder kartlegging av vannfugl i Sandvatnet og Hiavatnet og elvefugler i de tre elveløpene, er et gjennomgående trekk at feltundersøkelsene ble gjennomført i slutten av september. Det betyr at det ikke er gjort kartlegging av fugl i hekketiden noe som ville gitt en langt sikrere registrering av arter som bruker disse områdene som reirplass og områder for næringssøk. Det er påvist fossekall og strandsnipe i Storåna nederst i Viglesdalen, men verken langs Storåna, Lyngsåna eller Sandvassåna er det gjort tilstrekkelige registreringer til rett tid på året. Både Sandvassåna og Lyngsåna er kartlagt i løpet av en dag. Både når det gjelder Sandvatnet og Hiavatnet er det sannsynlige forekomster av storlom (Sandvatnet) og smålom (Hiavatnet). Storlom er sannsynligvis hekkende, og er en viktig art i regionen i BM-sammenheng.

Sandvatnet er også et aktuelt område for fiskemåke (NT). Eksempelvis ligger det er stort myrområde i influensområdet til Sandvassåna som er lite kartlagt. Her kan det finnes både enkeltbekkasin (sterk bestandsnedgang) og fiskemåke (NT). Det samme er aktuelt for Hiavatnet og roligere deler av Storåna når det gjelder fiskemåke. Videre er både de to vannene og de tre elveløpene passende lokaliteter for strandsnipe og fossekall, uten at det er gjort fullstendige registreringer av forekomster. Det er kun nevnt at det finnes strandsnipe og fossekall nær Nes og gjort anslag for forekomst av fossekall i Storåna. Det kan også nevnes at både områdene rundt Hiavatnet og Sandvatnet, og Viglesdalen som sådan, sannsynligvis er viktige områder for lirype (NT). Viglesdalen er også del av et revir for kongeørn.

Konklusjonen i forhold til fugl, er at faunaen for vannfugl og elvefugl i de tre søknadene er dårlig kartlagt (ikke bestandstaksert), og at de kartleggingene som er gjort, er foretatt i september utenom hekkesesongen, når trekkfuglene i stor grad har forlatt området.

Forekomst av ål i området er også en viktig indikasjon av tilstanden i vannforekomstene. Forskningsmiljø og tiltakshavere i Rogaland og andre steder i Norge som arbeider med bedre forhold for fiskevandring, erkjenner at ål byr på store utfordringer. Dersom søknadene skal vurderes videre bør NVE kreve ytterligere utredninger av ål og alle de andre rødlistede artene, samt av bunndyr og andre indikatorer av økologisk tilstand, inkl. grundige feltundersøkelser på rett tid.

Forslag til tilleggsundersøkelse kan være innsamling av vannprøver i anadrom og ikke anadrom strekning og sjekke biologisk mangfold ved hjelp av e-DNA (miljøDNA), en forholdsvis billig og effektiv måte å få oversikt over tilstedeværelsen av enkeltarter og samlet biologisk mangfold. Det er også behov for mer systematisk kartlegging av nåværende gyte- og oppvekstforhold, samt simuleringer av endret vannstand for å se på eventuelle negative påvirkninger pga redusert vannføring.

Vannforskriften, §12 og krav til økologisk tilstand

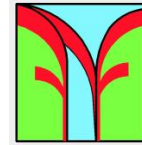
I sin behandling av søknadene skal NVE bla. forholde seg til det europeiske vanddirektivet og den norske vannforskriften som krever en annen, oftest strengere, vurdering enn det som fremkommer i gjeldende krav til utredninger. Tiltaket må ses i lys av §12 i vannforskriften som skal vurderes når det skal fattes enkeltvedtak om ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst som kan medføre at miljømålene ikke nås eller at tilstanden forringes. Bruk av §12 må begrunnes. I søknadene vises det til vanddirektivet og vannforvaltningsplanen men Clemens Kraft konkluderer, uten å forklare hvorfor, at de er uten betydning for prosjektene i de aktuelle vannforekomstene.

De fleste av de berørte vannforekomstene har risiko for å ikke oppnå sine miljømål innen 2021 (påvirkning fra vannkraft, manglende minstevannføring, påvirkning av lakselus og genetisk forurensning (laks) mm.) Det er store kunnskapsmangler og behov for mer utredning og overvåkning for å ta kunnskapsbaserte avgjørelser. Dette gjelder for store deler av Ryfylke Vannområde og er følgelig noe gjeldende tiltaksprogram adresserer. De enkelte vannforekomstene er ikke nødvendigvis adressert spesifikt i selve planen men er selvsagt omfattet av planens formål enten tiltak skal gjennomføres innen denne planperioden eller seinere. I tiltaksprogrammet ble Årdalselva prioritert for oppfølging av revidert konsesjon og vilkår. Videre står det at "resterende vassdrag påvirket av vassdragsreguleringer, må få sammenstilt eksisterende kunnskap seinest innen 2020. Deretter må det også for disse vurderes behov for problemkartlegging og tiltak av sektormyndighetene." Det vil være svært uheldig om tilstanden i disse forekomstene i Årdalsvassdraget ble påvirket av ytterligere, nye inngrep før en i det hele tatt fikk på plass nødvendig data for å kunne evaluere effekten av de nye vilkårene.

De fleste forekomstene er beskrevet i vann-nett men mange av vurderingene er fortsatt antatt. Vi kunne f.eks. ikke finne informasjon om Hiavatnet, noe som vi regner med vil komme når arbeidet med databasen gjenopptas.

Mer om vannøkologi

Utbyggingene vil føre til ytterligere redusert vannføring på en om lag 2,8 km lang strekning i Storåna, som allerede har redusert vannføring fra utbyggingen av Lysebotn kraftverk og en om lag 2 km lang strekning i Sandvassåna. Gjentatte utbygginger i samme vassdrag fører til gjentatte brudd på elvas kontinuitet og redusert vannøkologi, og gjelder for Storåna og

Lyngsåna. En bit for bit utbygging har allerede har en stor samlet effekt på natur og rekreasjonsverdiene i området. En ytterligere nedbygging kan ha svært negative konsekvenser spesielt for akvatisk miljø.

Det er planlagt slipp av minstevassføring på 86 l/s i Storåna hele året. Mangel på økosystemtilpasset vannføring vil føre til at naturlig variasjon i vannføring vil utebli. Om vannet også slippes ut fra bunnvannet (ikke overflatevann) vil også temperaturen være konstant (kaldt om sommeren og varmt om vinteren). Begge deler reduserer det økologiske potensialet i vassdraget.

For laksen i Storåna er manglende økosystemtilpasset vannføring spesielt bekymringsfull. Resulterende redusert vanntemperatur om sommeren vil påvirke laksungenes vekst, smoltutvandring og overlevelse. Dette kommer i tillegg til allerede eksisterende problemer med lakselus og genetisk forurensning fra rømt oppdrettslaks. Villaksbestandene i Norge er under sterkt press fra både vannkraft og oppdrettsnæringen, selv om villaksen er en prioritert art for Norge.

I søknaden for Storåna mangler informasjon om lakseførende strekning. Det vises bare til at 400 meter av elvestrekket kan bli berørt av utbyggingen. Det er oppsiktsvekkende at Clemens Kraft ikke har skaffet til veie informasjon som kan avklare om denne strekningen har laksevandring eller ei. NJFF Rogaland legger derfor til følgende som vurderingsgrunnlag for søknadene:

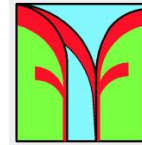
Anadrom strekning

Kraftstasjonene i begge utbyggingene i Storåna og Lyngsåna vil ha avløp nedstrøms anadrome strekninger og vil påvirke anadrom strekning i begge elveløpene negativt.

Konsesjonssøknadene mangler i det hele tatt utredning om konsekvensene for anadrom fisk. For oss virker det som om Clemens Kraft bevisst underkommuniserer at de akter å regulere anadrome strekninger i både Storåna og Lyngsåna. Følgende er en punktvis forklaring av de faktiske forhold og rettelse av flere feil sitert i utredningene:

Storåna:

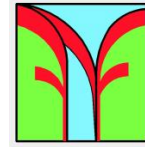
- Utløpet fra kraftstasjonen blir lokalisert *nedstrøms* vandringshinder for laks og sjøaure i Storåna.
- Vandringshinderet for laks er ved Rusteinen som er i signifikant avstand oppstrøms fra planlagt utløp.
- Referanse til Avsnitt 2.6, rapport for biologisk mangfold (5.5.3.2 s.66), oppgir riktig vandringshinder. Referanse til avsnitt 3.19 der utbygger i en samlet vurdering hevder at anadrom strekning er nedstrøms tiltaksområdet, som viser manglende kunnskap om vassdraget. Avsnitt 3.20 viser det samme. Vi kan ikke annet enn å konkludere at Clemens Kraft unngår bevisst fakta om vandringshinderet.

- En betydelig svakhet er at utredningen baseres på gamle undersøkelser fra så langt tilbake som i 2011. Siden da er den anadrome stammen i vassdraget styrket gjennom mange viktige tiltak i Årdalsprosjektet og laksestammen er signifikant styrket siden 2011 gjennom kurtivering og andre tiltak.
- Den foreslåtte reguleringen vil påvirke den anadrome strekningen svært negativt.
- Vi registrerer at utbygger ikke referer til noen negative ulemper for laks i avsnitt 2.4 i konsesjonssøknaden. Vi viser til avsnitt 3.7 der utbygger nedtoner tilstedeværelse av laks og oppgir feil informasjon. Faktum er at det er registrert mye laks i Dybingen, Svarthølen og ved Rusteinen.
- Viktige gyteområder spesielt for Storlaks i Storåna, er lokalisert oppstrøms utløp fra kraftstasjonen. Det er påvist mye laks i Dybingen og Rusteinen med viktige gyteområder ved stamfisktelling i Årdalsprosjektet (tidsserie fra 2009-2016). En minstevannføring på 86 l/s vil ha dramatiske konsekvenser for laksen på denne delen av Storåna.
- Vi referer til revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Årdalsvassdraget 17.04.2015. Olje- og Energidepartementet satte da krav til minsteslipp fra Breiavatnet til Storåna. Kravet er at det skal slippes minstevannføring på 1m³/s om vinteren og 2 m³/s om sommeren fra Breiavatnet slik at det alltid renner hhv. 1,5 m³/s og 3 m³/s ved Kaltveit. Da blir det meningsløst å introdusere en minstevannføring på 86 l. Avløpet til kraftverket blir nedstrøms Dybingen og synes å være lokalisert der for praktiske utbyggingsgrunner for å unngå ur/rasområde ved Rusteinen, og ivaretar dermed ikke hensyn til den anadrome strekningen.
- Vurderingen av akvatiske konsekvenser er satt til middels/liten i avsnitt 3.7 og viser igjen at utbygger mangler nødvendig kompetanse vedrørende den svært viktige storlaksstammen i Årdalsvassdraget.
- Avsnitt 4 om avbøtende tiltak beskriver at utløpsvann vil bli sluppet ut i kulpen/djupålen for å unngå å berøre lakseførende strekning. Lokaliseringen av utløpet er faktisk lokalisert nedstrøms djupålen og gyteområder for laks og berører dermed strekningen allikevel.

Lyngsåna:

- Fiskeribiologiske undersøkelser viser høye tettheter av laks og sjøaure som dokumenter og bekrefter at Lyngsåna er et viktig gyte- og oppvekstområde for laks og sjøaure i Årdalsvassdraget
- Utløp fra kraftstasjonen blir nedstrøms vandringshinder for laks og sjøaure og vil påvirke anadrom strekning negativt.
- Regulanten sår tvil om laksen er naturlig (igjen en ukvalifisert antagelse) når fakta viser naturlig reproduksjon av både laks og aure. Søker forklarer, feilaktig, at vandringshinder ligger oppstrøms utløpet fra kraftstasjonen.
- Det faktum at reguleringen vil påvirke anadrom strekning er utelatt ved vurdering av ulemper for fisk i søknaden. Påvirkningsverdi er satt til medium/liten som for oss beviser at regulanten ikke dokumenterer fakta og overser viktige biologiske indikatorer.

Natur- og kulturlandskapet i det omsøkte området er blant det flotteste av Rogalands natur. Som nevnt, vil de omsøkte kraftverkene kunne redusere vannføringen drastisk mesteparten av året og vil i praksis bety at elveløpene og fossene blir ugjenkjennelige, leveområdene for laks blir truet, muligheten for fiske vil forringes og naturopplevelsen for alle vil få redusert verdi. Anleggene; kraftverk, dammer, deponier, veier, kraftledninger, rørgater, osv. vil sammen med redusert vannføring ha en uforholdsmessig stor negativ konsekvens for andre, til sammen større samfunnsinteresser som vannkvalitet, biologisk mangfold, landskapsverdier, folkehelse, frivillighet og turisme. Vi ber derfor om at NVE avslår søknadene fra Clemens Kraft AS snarest mulig.

Med vennlig hilsen
FNF Rogaland

Emily Halvorsen
Koordinator

Kopi:
Hjelmeland kommune
Rogaland fylkeskommune
Fylkesmannen i Rogaland
Stavanger Turistforening
NJFF Rogaland
Naturvernforbundet i Rogaland
Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland
NSF Vesterlen krets
Rogaland KFUK-KFUM speidere